

Јован КОРУБИН, *Социолошки теми
за јазикот*, „Филозофски факултет“,
Скопје, 2005; 120 стр.

УДК: 811.163.3'27(049.3
316.74:81(038)

Книгата „Социолошки теми за јазикот“ е, пред сè, обид за конституирањето на социологијата на јазикот кај нас. Во таа смисла станува збор за проблематика за која, во рамките на социологијата, не е посветено соодветно внимание и покрај тоа што со иновирањето на социолошките содржини, стана дел и на студиите по социологија. Авторот своите констатации и забелешки ги темели на едни пошироки размисли на релацијата *јазик-социологија*. Според него, јазикот е експлицитно општествена појава и, во тој поглед, тој не би можел да остане надвор од интересот на социолозите. Од друга страна, самото општество како што нагласува авторот, е, своевидно јазична творба па, оттука, без придонесот на социолозите не би можел да се разбере самиот јазик.

Интересно е, во таа смисла, што почетоците на една таква социологија авторот ги наоѓа во делата на социологот Емил Диркем и некои други социолози кои први научно ја зосновуваат идејата за подложување на јазичните појави на социолошка анализа и ја издигаат идејата за социологија на јазикот. Всушност, социологијата на јазикот според авторот, е наука за општествената јазична конфигурација, поточно за она што се случува со јазикот во рамките на едно општество. Впрочем, авторот во својата книга преку трите посебни целини прикажува дел од полето на истражување на социологијата на јазикот. Тие целини во случајот, се : јазикот и образованието, општествените промени и јазикот и социолошкиот дискурс.

Во врска со односот на јазикот и образованието авторот ги обработува прашањата кои се однесуваат на јазикот како општествен феномен, јазикот на учебникот и процесот на социјализацијата и јазичната култура и на социолошките аспекти на употребата на странските јазици.

Во книгата се истакнува дека јазикот е еден од основните предуслови не само за настанокот на човековото општество, туку и за неговото постоење воопшто. Како најсовршено средство за комуникација, јазикот има свои функции: комуникативната, потоа изразната (експресивна), акумулативната, естетската и магичната функција. Авторот дава големо значење на прашањето за раслојувањето на јазикот во вертикална, структурна општествена смисла, правејќи разликување на јазик на повисоките слоеви и јазик на пониските слоеви. За јазикот на учебникот и процесот на социјализација ја нагласува пред се врската на социјализацијата и јазикот. т.е јазична социјализација и влијанието на таа социјализација врз статусот на поединецот и на групите во општеството. Таа социјализација е примарна и секундарна. Примарната социјализација започнува во примарните групи како што се семејството и соседските групи каде детето го усвојува говорниот јазик, а во училиштето се сретнува со стандардизиран јазик преку контакт со учителите и јазикот на кој се напишани книгите и учебниците. Токму, со јазикот на учебникот започнува секундарната социјализација. Исто така стандардизираниот јазик има големо значење за статусот, престижот и општествената улога на поединецот.

Во таа смисла се поврзува и прашањето за јазичната култура. Јазикот е основа на секоја култура, индикатор што се појавува и дејствува многу посилено од сите други културни белези. Имајќи ја во предвид глобалната општествената реалност авторот ја нагласува потребата од изучувањето на странски јазик или странски јазици. Со изучувањето на странските јазици, ја запознаваме нивната култура, традиција и нивните вредности, создавајќи општество без граници. Се разбира, во трудот сите овие страни за јазикот се доведуваат во врска со второто поле на истражувањето во социологијата на јазикот, а тоа се: општествените промени и јазикот.

Авторот на многу критички социолошки начин ги дијагностицира општествените промени кои ја изменија јазичната сфера кај нас, и го променија тежиштето на односот кон јазикот.

Во тој поглед се појавува „јазичен плурализам „на јазични неправилности. Промените во социјалната структура објаснува авторот се одраз на движењата на стратификациската скала кои придонесуваат за раѓање на нови општествени слоеви во однос на јазичната култура и појавата на јазичен престиж.

Авторот ја наведува појавата на „јазичниот бирократизам“, „јазичниот маниризам“ и „јазичниот снобизам“ „Јазичниот бирократизам“ го објаснува на два начина: првиот е претераната употреба на строго утврдената научна терминологија и вториот е претераното почитување на т.н. јазични авторитети. Во таа смисла се јавува „јазичниот маниризам“ кој е состојба на барање термилошки решенија кои доаѓаат однадвор, од странските јазици. Во односот кон јазикот се јавува „јазичниот снобизам“ кој обидот за термилошка иновација го сведува на своевиден термилошки жонглерја, а примената на странска терминологија во обично помодарство.

Во контекстот на проблемот авторот на еден соодветен начин го разгледува и прашањето за јазичната ситуација во Република Македонија, доведувајќи ја во контекстација на моделот нација – држава и моделот држава – нација. Првиот модел функционира по формулата една нација, една држава и еден јазик, а вториот модел според формулата повеќе нации, една држава и повеќе јазици. При овие согледувања авторот предупредува дека повеќејазичноста, дури и како официјално прогласена состојба, суштински не ги загрозува нацијата и националниот јазик, туку само стереотипот на нацијата – држава. Во таа смисла во Република Македонија реалната јазичната состојба го напушта моделот на нација – држава се повеќе се доближува до вториот модел.

Во соопштението за јазикот и глобализацијата авторот елаборацијата на теориските аспекти на глобализацијата ги зема предвид познатите трудови на оваа тема на социолози како што се, на пример, Ентони Гиденс, Улрих Бек, Зигмунт Бауман, Малколм Вотерс, Томас Фридман, Дејвид Хелд, Мартин Олброу, Роналд Робертсон, Арјун Ападураи и др. Овој процес влијае на сите аспекти на човековото живеење, па и на јазикот. Но, прашањето за јазикот во современите глобални процеси е многу малку истражувано. Во таа смисла авторот го наведува проектот наречен „Иновативна социологија“ преку кој се добиени сознанија за влијанието на глобализациските процеси преку јазикот. Од податоците е очигледно дека глобализацијата значително е присутна и влијае низ јавните натписи и фирми кои ни ја прикажаа реалната јазична ситуација преку пробивот на англискиот јазик. Може да се констатира дека англискиот јазик денес несомнено преставува водечки свет-

ски јазик ќе рече авторот, кој навлегува и кај нас и дека тој се вбројува во т.н јазици за поширока комуникација.

Како трето поле во истражувањето на социологијата на јазикот е прашањето за социолошкиот дискурс во кој се сместени темите за Македонскиот речник на социолошката терминологија и Мисирковиот социолошки дискурс.

Во прилогот за Македонскиот речник на социолошката терминологија авторот, како еден од неговите автори и редактори, укажува на фактот дека овој речник е прв од ваков вид во Република Македонија како дел од долгогодишниот проект на Македонската академија на науките и уметностите за утврдување на терминологијата во сите научни области. Изработката на социолошката терминологија се темели на соодветни методолошки постапки. Така, социолошката терминологија при изработката добива неколку битни свои карактеристики. При изработката на социолошките термини мора да се има впредвид посебниот социолошки пристап кон нивното дефинирање, утврдувањето на објективноста на одреден поим е условена од теориските основи од кои се тргнува и од различното сфаќање на одделни термини. Термиолошките речници се, пред се, речници а не енциклопедии, па е потребно да се определат оние белези кои се неопходни и доволни за кратко дефинирање на дадениот термин. Методолошката постапка при изработувањето на речникот се состои од неколку фази. Првата фаза е ексцерпирање на сите поважни термини со цел тие да се соберат и прецизно да се напишат, втората фаза се однесува на класификација на термините по азбучен ред, третата фаза е обработка на материјалот. При изработката на речникот е користена соодветна помошна литература на веќе постоечките енциклопедиски изданија, лексикони и речници од областа на социологијата.

Последното соопштение во оваа книга се однесува на Мисирковиот социолошки дискурс. Во него авторот прави една подлабока анализа на текстовите на Мисирков кои може да послужат за проширување на истражувачкото поле на историската социологија. Таа социологија е посебна дисциплина, која е сосема малку развиена кај нас. Оваа наука ја создаваат историчари и социолози кои заедно го испитуваат минатото и сегашноста. Токму во историската социологија авторот го сместува Мисирков според неговите размислувања кои зрачат со својот социолошки дискурс, иако од неговите толкувачи не бил третиран за социолог.

Социолошкиот дискурс на Мисирков е видлив уште во предговорот на книгата „За Македонските работи“ каде го начнува проблемот на односот меѓу единката и заедницата. Тој дискурс, најмногу е изразен во неговата статија „Состаулата, состават и можит ли Македонија да состават от себе одделн'на етнографцка и политичка заедница“: „Самиот наслов, имплизира социолошки пристап. Оттука, авторот го вбројува Мисирков не само како прв национален историчар, прв национален проучувач на македонскиот фолклор и етнографија, туку и зачетник на македонската социолошка мисла, односно на македонската историска социологија.

Посебна вредност на овој трудот му дава фактот дека се иницира прашањето на односот на социологијата како наука и феноменот на јазикот т.е. прашањето за можноста од конституирање на посебна социологија на јазикот.

Несомнено книгата ги надополнува научните достигнувања на социологијата во пошироки рамки.